

1.882

ABONEMENT :

Pour un an D. 2
Edition spécial. 500 Ptrs.

ADRESSE :

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph. St. 865
XXIVème ANNÉE

15 Août 1929

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMÎ, EDEBÎ, İKTİSADÎ

No. 279

ABONEMAN :

Seneliği [24 Nüsha] Türkiye
için 2 1/2, hariç için 2 D.
Âlâ kağıdıısı 5 Liradır

İDAREHANESİ :

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi dördüncü sene

15 Agustos 1929

HAYAT NEDİR?

[Hayat Nedir ? — Madde ve Enerji — Maddenin Hali — Enerji Eşkal ve Tahavvülü]

Tabiatı haytâr ve camit olmak üzere iki mevcut vardır. İlk nazarda bunlar yekdiğerinden kolayca tefrik olunabilir.

Hayvan ve nebat gibi hayattar ecdam hareket eder, bizim gibi harici te'sirle karşı reaktion gösterir veya büyür, günden güne ağaçlar gibi uzar, diğér taraftan cemadât zahiren gayri müteharrik ve gayri mütehavvildir.

Nebat ve hayvanlara hayattar mevcut (être vivant) müşterek namı verilmesi bunlarda müşterek bir esas "fond vital", in mevcudilardan yetindendir. Nebat ve hayvanlarda yekdiğerine benzeyen ve bunları cemadattan tefrik eden bir takım vasıfların hey'eti mecmuasından ibaret «un attribut unique» olan hayattır. Tekmil zevilhayatta, hayat kelimesine cevap veren maddeten mevcut, hakîkî, mürekkep bir kaç vasıf (attribut) varmıdır ? bu iki tarzda, fen ve felsefe tarikiyle tahkik edilebilir.

Hayatı mutalia iden fen *Biologie* dir. Bu suretle zevilhayat tarafından arzdedilen maddi hadisatı (phenomènes objectifs) ya'nî hayatı tezahuratı anlamak ve ölçmek fennî usullere mütevakkıftır. Bu fen hayatî hadiselerin nasıl olduğunu muayene ve mutalia eder, ne için olduğunu değıl,...

Hayatı mutalia eden ilim, "*Biologie*", başlıca iki büyük şübeyi ihtiva eder zevilhayatın şeklini, uzuvlar ve ensicesinin bünye ve münasebetlerini mutalia eden *Anatomie*, bu ensicenin vasıflarını ve bu uzuvların vazifelerini mutalia eden "*Physiologie*".

Physiologie hadiseler teşrihi unsurlar, hücreler veya hücrelerden müştak olup vasıflarını muhafaza eden kısımlarda vukua gelir. Hücreler mütehavvildir. Doğumdan itibaren ölünceye kadar hücrenin şekli ve terkipli değıştığından sık sık «métamorpho-

se» uğrarlar, kısa söylemek lâzım gelirse, sinleri vardır, binaenaleyh bir "*évolution*" gösterirler, bir çoğunun mevcudiyeti az çok kısadır.

Metamorphose hücrenin şekil ve terki-binin değışmesidir. Terki-bin değışmesi hayatı karakterise etmez. Zira teknil organik cisimler hava temasında oxygen masseder ve CO², çıkarır bu hal temamilen yanmıca ve ya yavaş yavaş tefessuh edinceye kadar devam eder. Hücre, bilakis, bu mübadele ile tahrip olunmaz, mevcudiyetini muhafaza eder şeklini değıştirir, tekessür eder; işte bu hayattır.

Fen hayatın nasıl ve ne için olduğuna cevap vermeğe muktedir değıldir. Bu sūâlin cevabı felsefeye aittir.

Hayat ve ölümü anlamak için felsefe bir çok "*Hypothese*" serddediyor. İki bin senelik bir tarihi olan *animisme*, sonra *vitalisme* ve ennihaye hayatın *physico-chimique* te'sirata tabi olduğunu kabul eden bir meslek olarak hulâsa edilen *Matérialisme*, *Mécanicisme*, *Unicisme* veya *Monisme* taraftarları yekdiğerile mücadele etmekte *Biologie* de elân üç system'in mümessilleri daima yekdiğerile mücadelede bulunmaktadırlar *Animistes*, *Vitalistes*, *Unicistes*.

Fakat eskilerle yeniler arasında farklar vardır. 19 uncu asırdanberi *Biologie* ve *Science générale* şayanı dikkat bir terekki göstermiştir. Bu terekkiyat karşısında meslek ve mezhepler ıslah olunmağa, köhne, batıl aksamı terketmeye mecbur olmuşlardır. Zamanımızın «*Neoanimist*» leri olan M. Chauffard (1878) M. von Bunge (1889) en son Rinfleisch temamilen Aristote, Saint-thomas veya Stahl gibi düşünmüyorlar.

Heidenhain gibi «*physiologiste*», Armand Gautier gibi kimyaker veya Reinke gibi «*Bo-*

taniste» olan Néo-vitaliste» ler 1880-1900 da 15 inç asırda Paracelse ve 17 inç asırda van Helmont, 18 inç asrın nihayetinde Bartz ve Bordeu veya 19uncu asrın mebdde, inde yalnız Cuvier ve Bichat» nın kullandığı lisani söylemiyorlar.

Darwin ve Haeckel «in talebeleri olan zamanımızın bir çok naturalistleri ve Lavoisiere nin şakırtleri olan hali hazır physiologiste» lerinin bir çoğu gibi *mecanicistler* de Descartes» in fikirlerinden uzaktırlar. Bunlar Descartes» nin "*materialisme*," ini tanımazlar, canlı uzviyeti yaylar manivelalar, mengenerler, kalbur, boru ve supaplardan mürekkep bir makine veya *iatromecanicien* ve eski zamandaki "*Chimiatre*," ların zannettikleri gibi matra, karni, mbıktan ibaret telekki etmezler.

Bunlar hiç değilse şeklen değişmiştir. Eski meslekler son 60-70 senede az çok esash bir surette ta'dilata ugramışlardır. Hali hazır fenninin terekkisile bu tebeddülü şekil elzem bir hale gelmiştir.

* *

Animisme, vitalisme, materialisme: Mek-teplerde talebelere tabiatın ma'deniyat, nebatat ve hayvanatı ihtiva ettiği öğretilir, bunun fevkine de «le monde de l'âme» konur. Burada bahsedilen meslekler üzerine hiç bir şey söylenmez, onlar için muhtelif üç âlem, muhtelif üç küre vardır: madde, hayat, tefekkür (la pensée). Bu üç sıra hadise: cansız tabiat (nature brute), canlı tabiat (nature vivante) düşünen ruh (âme pensante).

Hakıkatte *Animisme, vitalisme, unicisme* bunların ancak muhtelif suretlerde düşünme şekilleridir. Hayatı tezahurat, ruhî ve *physico-chimique* tezahurat esash olarak yekdiğerinden ayırımıdır? Vitalistler hayatı tefekkür (pesée) den ayırırlar. Animistler biri diğerrinin aynı olduğunu kabul ederler, birini diğerrinden ayırmazlar. *Mécaniciste, Materialiste* veya *Uniciste* «ler aynıle Animiste» ler gibi biri birine karıştırırlar. Fakat

YALNIZ GECE

Tabiatın çehresine indi siyah bir peçe
Hayallerin süzülüşü gibi söndü akşamlar
Vahşi hisler sarıyordu düşüncemi bu gece
Vahşi sesler örüyordu uguldayan şu çamlar.

Bilmem kimi arıyordum kuytu gölgeliklerde
Bekliyordum yollarımda bana doğru bir adım
Hislerimin ümitlerle titrediği şu yerde,
Gelmeyecek birhayalin izlerini aradım.

Dinliyordum feryadını uzakdan bir kemanın
Acıklı bir sergüzeşti aglıyordu son teli
Sık dalları arasında bu karanlık ormanın
Gören beni zannedecek bir matemin heykeli.

FEYZİYE MUHİDDİN

buna başka bir şey daha ilave ederler; hayvanat ve nebatattaki kuvvetleri kâinatın umumî kuvvetlerine teşbih ederler. Ruh (âme), hayat, cansız tabiatı bir birine karıştırırlar.

Bu meseleler eski zamanlarda *philosophe* lar tarafından münakaşa edilerek muhtelif surette halledilmiştir. Bunlar felsefeye ait olup bazı cihetlerden fenne taalluk eder. Bunlar da fennin ilerlemesile ta'dil edilebilir. Meselâ Cuvier ve Bichat zevilhayatta müessir olan kuvvetleri *Physico-chimique* kuvvetlerden yalnızca ayrı olmayup bunlarla mücadele ettiğini zannederlerdi. Bugün bu tezaad mevcut değildir.

Biologique ilimlerde *Animisme* taraftarları bugün pek az olup muhtelif şekillerle *Vitalisme* taraftarları daha çoktur. Büyük bir ekseriyet ise *Physico-chimique* meslekine mensuptur.

Animist "lere göre *Philosophe* "ların anladığı ma'nada ruh (âme) lâyemut ve müdrik (immortel et raisonnable)dir. *Vitaliste* ler için ayrı bir şahsiyet (personnage differente) *subalterne*, ikinci azamette bir nevi ruh, *force vitale*, veya bir kelimede, hayattır.

Materialist „lere göre, dünyanın, hayatın izahı Physik ve mekanik kuvvetlere irca edilmiştir.

Hikâye:

Kamer Hanım

Kamer hanım elli yaşını geçmiş, zarif, esmer ufak siyah gözlü ve çok uzun boylu, da'ima hasta olduğundan bahseden meraklı bir duldu. On yaşındaki ilk ve son mahsul hayatı olan oğlu Cemil ile pek küçük alup büyüttüğü ahiretliği Gülsüm ile beraber yaşardı. Evin bütün umur ve hususatına hattâ hanımın tekmiil hareketine, Cemilin bütün hayatına temamiyle Gülsün karıştırdı. Cemil şımarık, terbiyesiz, yaramaz bir çocukdu. Bu hallerin yekâne amilide Gülsümdü. Mahallede Gülsümün şerrinden kimse Cemile bir şey söyleyemezdi. Ufak bir sopa ile Cemilin hamiyesi sokağa fırlar onu gören çocuklar:

— Geliyor!.. feryadiyle derhal dağılırlardı. Cemil Gülsümden aldığı cüretle mahalle çocuklarına meydan okur, bazan bu kadar ile iktifa etmiyerek komşuların kapularını çalarak.

— Baksanıza hanım!... bizim çocuğun babası yok diyerek herkese hırpalatamam yoksa evinizin kiremitlerini başınıza indiririm Anlâdınız mı? diye... tehdide kadar varırdı.

Kamer hanım bınlara hiç karışmazdı. Bütün gün aynanın karşısında çehresini muâyene eder, tuvaletini yapar her gün her an daha genç görünmeğe özenir gece [gündüz eyi ve zengin bir kısmetin zuhurunu bekleyerek yaşardı. Her sabah Gülsün odasına girdiği zaman; ilk sâalı.

— Gülsüm!..

— Efendim!

— Bu gece ne rüya gördün bakalım..

— Hayırdır. İnşallah.. hanımcığım size iyi bir kısmet var ğalıba.. başınıza yeşil bir örtü örtmüştünüz..

— Örtü nikâh değil mi?..

— Evet...

Descartes için hayattar cisim sade bir makine idi. Boerhavve göre adalat yayı, kalp tulumba, kilyeler kalbur, guddeler usarelerinin ibrazı ta'sir mihanikiyetile, vücudun harareti kan küreyvatının eviye cidarlarına delikinden husule geliyor ve rielerdeki eviye diğerlerinden daha dar olduğu farzzedildiğinden bu hararet rielerder daha ziyadedir deniyordu.

Son *Biologie* mektepleri yapmış oldukları mesâilerde *psychologie* mesâilini bertaraf ederek «monde de l'âme» içine nüfuz etmekten çekinmişlerdir. Bu suretle *spirtualistlerin* itirazat ve müşkilatıle hayatın *Physico-chimique* mesleki teessüs etmiştir.

Adalat hareket hadiselerini, *inerte* makineler gibi, umumi Mecanique kanunlarına tabi olarak husule getirir. Göz hakiki bir *dioptr* cihazıdır. Nişanın, hazım borusunda sekere tahavvülü basit bir kimya işidir.

Hayattar uzviyetin hadiselerini umumi-

yetle *physik* ve kimya hadiselerinden tefrik eden bir şey yoktur.

Zevilhayatta bugün uzuvların vazife yapmasının zevilhayat *subtance*, nın kimyevi terkiibinin bir neticesi olduğuna umumi bir meyl vardır. Meselâ hayvan uzviyetinde oxygeni rielerden ensiceye naklleden kırmızı küreyvatın bu hassası bünyesinde bulunan *hemoglobin* in kimyevi evsafının neticesinden başka bir şey değildir. Bu hemoglobin oxygene ziyade haris olup bunun müvacehesinde tahammuz eder. Bu suretle hayatı denilen *physiologique* hadise *physico-chimique* olarak izah edilmiş oluyor. Kan küreyvatındaki organik bir cisim olan hemoglobinin havassı anorganik cisimlere benzer. Defibrine edilmiş kan küreyvatı aynı havassı muhafaza eder ve kimyevi olarak isole ve münhal haldeki hemoglobin oxygene karşı aynı hırsı muhafaza ettiğinden uzviyet dahilinde olduğu gibi hariçte de kimyevi bir alaka mevzuu bahistir.

Dr. Rasim Âli